

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví Adama a Adély A.

A. Závěry šetření

Bývalá veřejná ochránkyně práv Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., zahájila šetření podnětu JUDr. Kláry Alžběty Samkové, Ph.D., na základě plné moci paní C. (dříve A.), bytem xxxx (dále také „stěžovatelka“ nebo „matka“), ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví Adama (nar. yyyy) a Adély (nar. zzzz) A. Úřadem městské části Praha 7 (dále také „OSPOD“).

Ve zprávě o šetření z června 2020 jsem konstatovala že:

- (1) **OSPOD pochybil**, když nevyhodnotil Adama a Adélu jako děti vyžadující přijetí opatření nezbytných k jejich ochraně (ohrožené děti),
- (2) **OSPOD pochybil** v preventivní a poradenské činnosti, když s rodiči adekvátně nepracoval s cílem řešit jejich konfliktní vztahy promítající se do kontaktu matky s dětmi,
- (3) **OSPOD nepochybil** při výkonu kolizního opatrovnictví Adama a Adély.

B. Vyjádření úřadu

Ve zprávě jsem požádala tajemníka, aby se k mým závěrům vyjádřil a sdělil, jaká opatření k nápravě přijal či přijme.

V červenci 2020 tajemník ve vyjádření mimo jiné uvedl, že povinností OSPOD od převzetí spisové dokumentace v dubnu 2018 bylo kontinuálně navázat na práci předchozího místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí a vycházet z aktuální rodinné situace. Úkolem OSPOD nebylo dublovat v minulosti provedené úkony předešlým orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který rodičům doporučil řešit rodinnou situaci za pomoci odborného pracoviště. Soud k nařízení mediace rodičům nepřistoupil, bylo tak zcela na uvážení rodičů, jakou formu terapie či zda vůbec nějakou zvolí. OSPOD nezjišťoval, s jakým konkrétním odborníkem stěžovatelka spolupracuje, jelikož by se jednalo o neověřitelnou informaci s ohledem na mlčenlivost terapeuta. Proto OSPOD při posuzování této situace vychází především z posouzení skutečného jednání stěžovatelky vůči dětem. Je to výhradně stěžovatelka, kdo by měl řešit vztah k otci dětí, který ovlivňuje její jednání vůči dětem. I znalkyně v aktuálním posudku zdůraznila, že by stěžovatelce a v konečném důsledku i dětem, mohla pomoci systematická a dlouhodobá individuální či skupinová terapie stěžovatelky za účelem posílení vzhledu do dopadů jejího vlastního chování.

Jelikož poslední znalecký posudek jednoznačně nedoporučil aktivně řešit zajištění bezkonfliktního styku stěžovatelky s dětmi, OSPOD zohledňuje negativní stanovisko dětí k osobnímu styku se stěžovatelkou, což je jeho povinností. Navíc, realizace osobního styku

by přinejmenším zpočátku pravděpodobně vedla k negativním dopadům na psychický stav dětí. Nelze nadřazovat právo stěžovatelky na styk s dětmi nad jejich právo na celkový zdravý vývoj. Ze znaleckých posudků nevyplynulo, že by byli nezletilí e-mailovou formou styku ohroženi, z pohledu OSPOD je tak aktuální úprava poměrů v nejlepším zájmu nezletilých. OSPOD rámci výkonu funkce kolizního opatrovníka svými podáními k soudu udělal vše pro to, aby nezletilé chránil před negativními vlivy závadového jednání stěžovatelky.

Nezletilí v péči otce a jeho manželky prospívali a nadále prospívají, otec stěžovatelce nikdy nebránil a nebrání ve styku s dětmi, rozchod s ní zvládl. Znalkyně v aktuálním znaleckém posudku neshledala u dětí žádné známky neurotického vývoje či jiné nápadnosti v psychickém vývoji. OSPOD při prověřování výhrad stěžovatelky k situaci dětí (zavšivení, psychické zdeptání, špatná péče otce apod.) nezjistil, že by rodina (otec, manželka otce, prarodiče ze strany otce) nezletilé vystavovala riziku nedostatečné péče či porušovala jejich oprávněné zájmy. Smyslem sociálně-právní ochrany dětí je poskytovat pomoc dětem, jejichž práva, oprávněné zájmy jsou ohroženy, a to v důsledku nedostatečné péče nebo nečinnosti osob, které mají za ochranu těchto hodnot odpovědnost ze zákona nebo na základě rozhodnutí soudu. OSPOD nezjistil, že by nezletilí vykazovali znaky ohrožení.

C. Závěrečné hodnocení

Souhlasím s názorem tajemníka úřadu, že povinností OSPOD od převzetí spisové dokumentace bylo kontinuálně navázat na práci předchozího místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí a vycházet z aktuální rodinné situace.

Aktuální rodinná situace nezletilých je však zcela odlišná od situace v dubnu 2018. Tehdy nezletilé ohrožoval „pouze“ vysoce konfliktní vztah rodičů, přesněji reakce stěžovatelky na otce. Nezletilí matku neodmítali, těšili se na ni, asistované styky víceméně zvládali, přestože je vystavila stresovým situacím (např. utvrzovala je v tom, že je normální a správné, aby byly děti jedině s matkou, že o ně stále bojuje, že se brzy vrátí do původního bydliště apod.).

Od ledna 2019 se nezletilí s matkou osobně nestýkají. Od dubna 2019 do současnosti jsou v kontaktu pouze prostřednictvím e-mailu. Znalkyně v aktuálním znaleckém posudku vyhodnotila emoční vztah Adama s matkou za výhradně záporný, odmítající, vážně narušený. Dle jejích závěrů se s osobou otce Adam identifikuje, je ovlivněn jeho názory, vztah s ním hodnotí jako extrémně kladný. Znalkyně upozornila, že Adam vyplňoval položky v dotazníku velmi expresivně - extrémní hodnoty zdůrazňoval řadou vykřičníků za účelem posílit zejména kladné hodnocení otce a záporné hodnocení matky. U Adély se sice neprojevily výrazně záporné emoční vazby k matce, ale odmítá ji. Některé výroky k osobě matky znalkyně hodnotila jako ovlivněné, přesněji přejaté od dospělých. Znalkyně neshledala u Adama a Adély známky neurotického vývoje či jiné nápadnosti v psychickém vývoji, jejich psychický stav vyhodnotila jako stabilizovaný díky tomu, že nejsou vystavováni konfliktům, sporům, verbálním útokům a hádkám. Skutečnost, že jsou děti v péči otce a jeho manželky spokojené, psychicky vyrovnané, díky e-mailové komunikaci (1x za 14 dnů) dostatečně chráněné před excesy matky, neznamená, že zdárný duševní vývoj Adama, ale i Adély neohrožuje silně narušený vztah k matce.

Zájmem dítěte je vždy zachování vazeb s oběma rodiči, jakékoliv omezení styku mezi rodičem a dítětem musí sledovat legitimní cíl nejlepšího zájmu dítěte a být tomuto cíli přiměřené.¹ Znalkyně upozornila, že matku nelze zcela z výchovy dětí vyloučit. Zdůrazňuje, že na výchově svého dítěte se rodič, který nemá dítě ve své péči, podílí prostřednictvím osobního styku. Připomínám, že nepřímý styk dětí s jedním z rodičů by měl být pouze dočasným řešením.² Je tak povinností OSPOD s rodinou aktivně pracovat na konstruktivním řešení krize rodiny a co nejrychlejší obnově přímého styku. Obavy OSPOD o dočasném zatížení psychiky nezletilých při případné obnově jejich osobního styku s matkou mají pro něj být podnětem pro komplexní a objektivní vyhodnocení, zda skutečně není třeba přijmout opatření k ochraně dětí. OSPOD upozorňuje, že aktuální znalecký posudek výslovně uvedl, že za pomoci odborníků, se kterými bude spolupracovat matka i děti, lze zajistit bezkonfliktní osobní styky.

OSPOD se stále odvolává na nevhodné chování stěžovatelky v minulosti, které mělo negativní vliv na psychiku nezletilých. Dále je přesvědčen, že by stěžovatelka měla sama a vlastní iniciativou odstranit závadové jednání vůči dětem. Přesto setrvává na názoru, že není jeho povinností stěžovatelce doporučovat či dokonce zjišťovat, zda využívá odbornou pomoc. Jestliže OSPOD považuje za základ pro obnovení osobních styků absolvování odborné pomoci zaměřené na změnu matčina chování, je povinen aktivně zjišťovat, zda důvody zákazu a omezení styku stále trvají. Zjednodušeně řečeno, má se sám zajímat o to, zda a jak matka spolupracuje s odborníkem, i když nezletilý nevyhodnotil jako ohrožené děti. Pochybnosti OSPOD o neověřitelnosti informací jsou zbytečné, matka může odborníkovi udělit souhlas k poskytnutí informací (zbavit mlčenlivosti). Uvedené ovšem předpokládá aktivní přístup ze strany OSPOD.

Otcí by pak měl OSPOD doporučit, aby Adam a Adéla prostřednictvím systematické psychoterapie začali řešit silně negativní vztah k matce za účelem obnovení jejich vazby. Pominu-li, že narušený vztah k matce ohrožuje zdárný duševní vývoj nezletilých, řešení tohoto problému je i předpokladem pro obnovu běžného kontaktu. Jinými slovy, je v zájmu dětí, aby jejich rodinné vazby s matkou byly obnoveny. S možnou obnovou osobního styku úzce souvisí i potřeba alespoň základní a nekonfliktní komunikace rodičů.

OSPOD tvrdí, že otec nemá problém komunikovat či kooperovat se stěžovatelkou, přestože s ním nikdy osobně nejednal. Odvolává se na jeho postoj v minulosti, kdy však byly poměry v rodině odlišné od současné situace (stěžovatelka se s dětmi stýkala v řádu několika dnů). Dodávám, že na rozdíl od otce, který odmítl řešit narušenou komunikaci a vztah se stěžovatelkou (rizikový faktor dle znaleckého posudku z roku 2016), stěžovatelka respektovala doporučení tehdejšího orgánu sociálně-právní ochrany dětí a spolupracovala s psychologem. Aktuální znalecký posudek se vyjadřoval pouze k osobnosti, výchovným schopnostem a působení matky ve vztahu k dětem.

Soud v brzké době pravděpodobně meritorně nerozhodne o úpravě styku, a to i kvůli procesním aktivitám matky, na což se OSPOD zřejmě spoléhá. Jinak si neumím vysvětlit

1 Ustanovení § 888 a § 891 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

2 HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Academia iuris (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9, s. 216.

jeho laxní postoj k věci. Výše uvedené podporuje můj názor, že Adam a Adéla jsou ohroženi, nikoliv ovšem nedostatečnou péčí, týráním, zneužíváním či zanedbáváním ze strany otce, ale jejich obtížnou rodinnou situací a narušeným vztahem k matce, který má dopad i na jejich styk s matkou. Je zcela zřejmé, že vztahy v rodině jsou dlouhodobě vážně narušeny, což se právě projevuje na vztahu nezletilých k matce.

Se zřetelem na výše uvedené a na právní argumentaci obsaženou ve zprávě o šetření situaci hodnotím tak, že OSPOD nereagoval na situaci dětí správně v souladu se zákonem. Jinými slovy, trvám na tom, že OSPOD pochybil, když Adama a Adélu nevyhodnotil jako ohrožené děti a s rodinou adekvátně nepracoval s cílem řešit jejich konfliktní vztahy promítající se do kontaktu matky s dětmi.

D. Opatření k nápravě

Úvahy, z nichž úřad vychází při vyhodnocování situace nezletilých a jeho rodiny z hlediska posouzení, zda se jedná o tzv. ohrožené dítě³ a postoj k preventivní a poradenské činnosti nepovažuji za správné. Na původním právním závěru proto trvám a vydávám podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv toto závěrečné stanovisko. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě pro daný případ i budoucí praxi. Úřadu městské části Praha 7 navrhuji aby:

- seznámil se zprávou o šetření a závěrečným stanoviskem pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí v rámci nejbližší pracovní rady a informoval mě o tom,
- za účelem projednání požadavků matky k řešení aktuální rodinné situace svolal jednání, přizval na něj matku a srozumitelně jí vysvětlil, jaké kroky by měla činit za účelem zlepšování jejího vztahu s dětmi,
- prokazatelně přehodnotil situaci nezletilých z hlediska, zda se nejedná o děti vyžadující aktivní výkon sociálně-právní ochrany a v návaznosti na tento krok vypracoval individuální plán ochrany dítěte v intencích závěrů zprávy o šetření a tohoto stanoviska,

napříště v obdobných případech OSPOD postupovat následovně:

- při vyhrocených rodinných konfliktech, změně výchovných poměrů dítěte, výrazné korekci styku rodiče s dítětem, popř. zákazu osobního styku, prokazatelně komplexně a objektivně vyhodnotil, zda je třeba přijmout opatření k ochraně dítěte,
- i v případech, kdy dítě nevyhodnotí jako ohrožené, v rámci preventivní a poradenské činnosti má nadále s rodiči adekvátně pracovat s cílem řešit vzájemné konfliktní vztahy, které mohou ohrožovat zdárný vývoj dítěte a narušit vztah s jedním z rodičů.

3 Ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) ve spojení s § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Závěrečné stanovisko zasílám starostovi Úřadu městské části Praha 7 a žádám, aby mi podle § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělil, zda provedl navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud Úřad městské části Praha 7 nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Úřadu městské části Praha 7.

Brno 19. října 2020

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv